

(3.) Haec porro supernaturalis revelatio, secundum universalis Ecclesiae fidem, a sancta Tridentina Synodo declaratam, continetur in libris scriptis et sine scripto traditionibus, quae ipsius Christi ore ab Apostolis acceptae, aut ab ipsis Apostolis Spiritu Sancto dictante quasi per manus traditae, ad nos usque pervenerunt a). Qui quidem veteris et novi Testamenti libri integri cum omnibus suis partibus, prout in eiusdem Concilii decreto recensentur, et in veteri vulgata latina editione¹ habentur, pro sacris et canonicis² suscipiendi sunt. Eos vero Ecclesia pro sacris et canonicis habet, non ideo quod sola

a) Conc. Trid. sess. IV. Decr. de Can. Script.

tionis supernaturalis, est elevatio humanae naturae ad ordinem supernaturalem, in quo sicut dona supernaturalia impertiuntur, ita veritates supernaturales supernaturali modo cognoscendae sunt. Quaecunque proinde supponatur *naturalis perfectio* hominis, manet eadem necessitas huius supernaturalis revelationis quoad ea dogmata, quae (ut S. D. N. Pius IX. loquitur in litteris *Gravissimas inter* 11. Dec. 1862) supernaturalem hominis elevationem ac supernaturale eius cum Deo commercium respiciunt, atque ad hunc finem revelata noscuntur. Ergo hypothesis, sub qua necessaria dici debeat revelatio, non est abusus tantummodo virium naturalium ex parte hominis et corruptio humanae rationis; simili fere modo, quo gratia interna non solum propter corruptionem naturae, sed propter ipsam elevationem ad ordinem supernaturalem (quavis supposita perfectione naturali) necessaria credi debet. Expositio huius doctrinae maxime ideo gravis momenti est pro nostris temporibus, quia in errore opposito continetur unum ex principiis, quibus doctrina catholica de ordine supernaturali subvertitur vel in periculum vocatur.

„Propterea in schemate decreti excluditur hic error, quo dicitur necessaria revelatio tantummodo *velut subsidium ad facilius et universalius assequenda ea, quae in manifestatione naturali iam continerentur et ex ea intelligi possent*. Affirmatur autem necessitas omnimoda propter ipsam *elevationem ad supernaturalem ordinem, et in hoc ordine ad supernaturalium rerum cognitionem per fidem*. Sicut deinde summa erroris posita est in confusione veritatum, quae ex supernaturali revelatione tantummodo cognosci possunt, cum veritatibus, quae in naturali etiam manifestatione continentur: ita errori opponitur veritas catholica, quod *supernaturalia dantur dogmata, quae in naturali Dei manifestatione non continentur*.

„Tota haec catholicae doctrinae expositio est contra ipsam radicem erroris in *Syllabo* notati sub n. VIII: „Quum ratio humana ipsi religioni aequiparetur, idcirco theologicae disciplinae perinde ac philosophicae tractandae sunt.“

¹ Non intelligenda est sola Clementis VIII. editio, sed intelligitur vulgata, ut in Tridentino ante vulgatam a Clemente Papa editam intelligebatur. V. supra cap. II. comment. III. p. 47.

² Quale intercedat discrimen inter librum inspiratum et canonicum, v. supra cap. II. comment. III. p. 51 sqq.

humana industria concinnati, sua deinde auctoritate sint approbati¹; nec ideo dumtaxat, quod revelationem sine errore contineant²; sed propterea quod Spiritu Sancto inspirante conscripti³ Deum habent auctorem, atque ut tales ipsi Ecclesiae traditi sunt⁴.

[4.] Quoniam vero, quae sancta Tridentina Synodus de interpretatione divinae Scripturae ad coercenda petulantia ingenia salubriter decrevit, a quibusdam hominibus prave exponuntur, Nos, idem decretum renovantes⁵, hanc illius mentem esse declaramus, ut in rebus fidei et morum, ad aedificationem doctrinae Christianae pertinentium⁶, is pro vero sensu sacrae Scripturae habendus sit, quem tenuit ac tenet Sancta Mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu et interpretatione Scripturarum sanctarum; atque ideo nemini licere contra hunc sensum, aut etiam contra unanimum consensum Patrum ipsam Scripturam sacram interpretari⁷.

CAPUT III.

De fide⁸.

[1.] Quum homo a Deo tanquam Creatore et Domino suo totus dependeat, et ratio creata increatae Veritati penitus subiecta sit, plenum revelanti Deo intellectus et voluntatis obsequium fide praestare tenemur⁹. Hanc vero fidem, quae humanae salutis initium est, Ec-

¹ Num haec sententia doctrina Lessii et Lovaniensium notetur, v. *ibid.* p. 49 sqq.

² „Nam si huiusmodi libri essent inspirati, omnes canones Conciliorum libris sacris essent adnumerandi.“ (*Relatio etc.* C. V. 141 a.)

³ Offendebatur unus ex Patribus, quod hoc loco verba ex II. Petr. 1, 21, quibus tantum de prophetis sermo esset, generatim ad libros inspiratos referrentur. Voluit scribi ex II. Tim. 3, 16: „divinitus inspirati“. (*Emendationes etc.* C. V. 125 d.) Respondit Brixinensis, verba, quum ex Florentino decreto assumpta essent, retinenda esse. (*Relatio etc.* C. V. 239 b.)

⁴ De tota hac definitione v. supra cap. II. comment. III. P. II. p. 47 sqq.

⁵ Cur Tridentini decretum renovari debeat, v. supra cap. II. comment. III. p. 53.

⁶ Explicationem horum verborum v. *ibid.* p. 54 sqq.

⁷ Totius huius paragraphi explicationem v. *ibid.* P. III. p. 53 sqq.

⁸ Rñus Conradus Martin, Episcopus Paderbornensis, qui de emendationibus in caput tertium eiusque canones propositis nomine deputationis relationem habuit: „Deputatio . . . sibi proponit,“ inquit, „in hoc capite tertio exponere doctrinam de fide; sed, quod bene notandum est, non eam completam et absolutam, sicuti in theologico aliquo tractatu exhibenda foret, sed potius contractam ad illa puncta, quae hodiernis circa fidem erroribus opponuntur.“ (*Relatio etc.* C. V. 165 d sq.)

⁹ Haec sententia, ex capite altero schematis de doctrina catholica recepta (C. V. 507 d sq.), in schemate primo reformato continebatur in altero

clesia catholica profitetur, virtutem esse supernaturalem, qua, Dei aspirante et adiuvante gratia, ab eo revelata vera esse credimus, non propter intrinsecam rerum veritatem naturali rationis lumine perspectam, sed propter auctoritatem ipsius Dei revelantis, qui nec falli nec fallere potest. Est enim fides, testante Apostolo, sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium a)¹.

a) Hebr. 11, 1.

eius capite de revelatione (C. V. 1629 b. c.), et a deputatione in caput tertium de fide translata est. (Ex actis etc. C. V. 1665 b.) Atque his quidem verbis expressa certe magis ad doctrinam de fide, quam ad doctrinam de revelatione spectat. Adversariorum autem doctrina, cui haec sententia primo opponitur, magis directe doctrinam de revelatione aggreditur, quam doctrinam de fide. Etenim „dicunt, humanam rationem esse penitus independentem atque in se ipsa esse omnis veri omnisque boni fontem et unicam normam ac legem, ita ut supra naturales rationis cognitiones veritas credenda ne divina quidem opera et auctoritate revelari ac fides imperari queat“. (Schema de doctrina catholica. C. V. 508 a.) Cf. quae infra ad canonem primum huius capituli adnotavimus.

¹ Haec altera paragraphi pars ex cap. sexto schematis de doctrina catholica recepta est. (C. V. 510 a. b.) In nota ibi addita explicatur ita: „Imprimis datur descriptio ipsius fidei secundum definitionem Concilii Tridentini (Sess. VI. cap. 6.), eo solum discrimine, quod ibi fides spectatur praecise, ut est initium iustificationis impii, hic autem consideratur fides eadem per se, et directe quidem ac proxime, quatenus a scientia mere rationali distinguitur. Dicitur igitur *virtus supernaturalis*, quae deinde ex proprio suo actu declaratur. Actus vero ipse, qui est assensus in veritatem adeoque formaliter pertinet ad intellectum, definitur secundum suum *obiectum formale et materiale* et secundum *principium eliciens*, quod est homo quidem, sed instructus supernaturalibus viribus gratiae.“ (C. V. 528 a.) De adversariis, quorum erroribus haec definita doctrina opponitur, haec ibi (C. V. 527 a) animadvertuntur: „Rationalistae loquuntur et ipsi de *fide religiosa*; sed fidem, cuius motivum sit auctoritas Dei loquentis, nullam possunt admittere, cum ipsam locutionem Dei seu revelationem negent. Unde nomine *fidei* generatim non aliud intelligunt, quam rationalem scientiam rerum ad Deum et ad religionem pertinentium. Pro diverso autem modo, quo scientiam constituunt, etiam fidem religiosam solo nomine retento alii aliter concipiunt. Verum hac quoque in fundamentali notione *fidei* derivatio aliqua doctrinae a rationalismo ad semirationalismum locum habuit. Semirationalistae negant, auctoritatem Dei loquentis esse motivum formale fidei, qua fideles nominamur et sumus; h. e. negant, propriam rationem huius fidei in eo positam esse, ut assensus praestetur *propter auctoritatem* Dei loquentis. Docent enim, omnem firmam persuasionem de Deo et de rebus divinis esse fidem illam proprie dictam, a qua fideles denominantur, etiamsi motivum amplectendi et tenendi veritatem non sit auctoritas Dei, sed veritas teneatur solummodo propter perspectum intrinsecum nexum idearum. Imo dicunt, sensu sublimissimo *fidem* esse ac dici debere e. g.

[2.] Ut nihilominus fidei nostrae obsequium rationi consentaneum esset, voluit Deus cum internis Spiritus Sancti auxiliis externa iungi revelationis suae argumenta, facta scilicet divina, atque imprimis miracula et prophetias, quae cum Dei omnipotentiam et infinitam scientiam luculenter commonstrent, divinae revelationis signa sunt certissima et omnium intelligentiae accommodata¹. Quare tum Moyses et Pro-

cognitionem existentiae Dei, ad quam ex consideratione huius universi perveniatur.“

Semirationalistarum doctrina his eorum locis illustratur ibid. (C. V. 527 d): „Si exclusa falsa credulitate, etiam illa quae per accidens verum credit, sed ideo secundum dictamina rationis non minus reprehensibilis est, velimus fidem definire, dicendum est, *fidem esse in nobis statum certitudinis seu persuasionis de veritate rei cognitae, in quem statum inducimur per necessarium assensum rationis theoreticae vel per necessarium consensum rationis practicae*. Haec fides rationalis est finis supremus totius philosophiae, unica vera norma hominis in hac vita, et necessaria conditio ad eius elevationem. Quare dicit Apostolus gentium: Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.“ (G. Hermes, Introd. philos. ad theolog. p. 259.) — „Si auctoritas designatur ut unicum motivum fidei atque adeo ut eius fundamentum, hoc ipso intrinseca firmitas fidei subvertitur.“ (Ibid. p. 265.) — „Quid est fides sublimissimo sensu? Apprehensio eorum, quae per sua phaenomena se manifestant, vel tanquam fundamentum substanti cognitioni empiricae. Christianus cognoscit et *credit* Dei existentiam, dum in universo eius maiestatem et divinitatem intellectu conspicit.“ (G. C. Mayer, Lexic. Ecclesiast. t. IV. p. 522.)

¹ Paragraphus recepta est ex cap. septimo schematis de doctrina catholica. (C. V. 510 b sqq.) — Quae sit doctrina opposita, quam respiciat, v. in relatione Archiep. Strigoniensis (C. V. 87 b), in relatione Episc. Paderbornensis (C. V. 166 d), idque accurate exponunt theologi in adnotatione 16. ad schema de doctrina catholica (C. V. 528 b sqq.): „Hic articulus opponitur errori, qui speciem pietatis quandoque assumens eo plus habet periculi. Inter protestantes illos, qui revelationem christianam se admittere profitentur, multi sunt, qui reiectis criteriis ad cognoscendum et probandum factum revelationis idoneis, unice provocant ad *internam experientiam*, ad *sensum religiosum*, ad *testimonium spiritus*, ad *immediatam certitudinem fidei*. Valorem itaque aut necessitatem *motivorum credibilitatis*, quae inducantur ex miraculis, prophetiis adimpletis etc., vel omnino negant, vel ea solum admittunt tanquam subsidia quaedam, si fides iam supponitur; quia (ut aiunt) ipsa huiusmodi facta nisi per fidem iam suppositam cognosci non possunt. Iam pseudo-reformatores verbum Dei genuinum ex ‚sapore‘ et ‚gustu‘ discernere consueverunt, ad quem finem in unoquoque homine fideli ponebant immediatum testimonium Spiritus Sancti. Recentiores vero eadem methodo retenta huic testimonio Spiritus Sancti plerumque substituunt naturalem *sensum religiosum* vel *indigentiam animi religiosi*, per quem sensum immediate, et quin veritas revelata ex criteriis extrinsecis nobis fiat *credibilis*, religionem christianam amplectamur tanquam veram et divinam. Neque

phetae, tum ipse maxime Christus Dominus multa et manifestissima miracula et prophetias ediderunt; et de Apostolis legimus: Illi autem profecti praedicaverunt ubique, Domino cooperante, et sermonem confirmante, sequentibus signis a). Et rursum scriptum est: Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes quasi lucernae lucenti in caliginoso loco b).

[3.] Licet autem fidei assensus nequaquam sit motus animi caecus: nemo tamen evangelicae praedicationi consentire potest, sicut oportet ad salutem consequendam, absque illuminatione et inspiratione Spiritus Sancti, qui dat omnibus suavitatem in consentiendo et credendo

a) Marc. XVI, 20. b) II. Petr. 1, 19.

desunt alii, qui doceant, facta illa supernaturalia non posse intelligi tanquam motiva credibilitatis, nisi fides iam praesupponatur, et propterea ipsum factum revelationis homini, qui fidem nondum suscepit, demonstrari non posse, ac proinde certam persuasionem de veritate facti revelationis seu de revelationis existentia non posse praecedere ad susceptionem fidei christianae; sed absque huiusmodi persuasionem per divinam gratiam produci fidem ita, ut haec sit spontaneus et immediatus actus rationis.

„Ceterum S. Sedes iam saepius necesse habuit huiusmodi errores proscribere. Ab Innocentio XI. 2. Martii 1679 damnata est haec propositio (XXI): ‚Assensus fidei supernaturalis et utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis, imo cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus.‘ Approbante S. Sede subscribendae theses propositae sunt 8. Sept. 1840: ‚Revelationis christianae probatio ex miraculis Christi desumpta, quae testium ocularium sensus mentesque percellerant, vim suam atque fulgorem quoad subsequentes generationes non amisit. Hanc eandem probationem in traditione omnium Christianorum orali et scripta reperire est; qua duplici traditione illis demonstranda est, qui vel eam reiiciunt vel, quin admittant, requirunt.‘ ‚Ratio cum certitudine authenticitatem revelationis Iudaeis per Moysen et Christianis per Iesum Christum factae probare valet.‘ In Literis Apostolicis S^mi D. N. 9. Nov. 1846 inter alia docetur: ‚Humana ratio ne in tanti momenti negotio decipiatur et erret, divinae revelationis factum diligenter inquirat oportet, ut certo sibi constet, Deum esse loquutum.‘

„Errorem vero ipsum, contra quem hic articulus in schemate proponitur, periculis plenum esse, per se manifestum est. Si enim reiectis vel suo valore exutis criteriis extrinsecis, quibus Deus suam revelationem velut sigillis divinis cognoscibilem reddidit, totum revocatur ad ‚internam experientiam‘ et ad ‚sensum internum‘, nullus amplius remanet modus certus discernendi revelationem veram a fictitia. Ille enim sensus secundum providentiam ordinariam non subest experientiae sub formali ratione, quatenus sit *supernaturalis*, et si seiungatur a criteriis extrinsecis, patet illusionibus gravissimis. Unde etiam videmus, homines pro religione falsa et erroribus manifestis appellare ‚ad experientiam et ad sensum internum‘, quem ipsi tribuunt Spiritui Sancto.“

veritati a). Quare fides ipsa in se, etiamsi per charitatem non operetur, donum Dei est, et actus eius est opus ad salutem pertinens, quo homo liberam praestat ipsi Deo obedientiam, gratiae eius, cui resistere posset, consentiendo et cooperando¹.

a) Syn. Araus. II. can. 7. [Hard. Coll. Conc. II, 1099.]

¹ Paragraphus contra Hermesianos recepta est. (Relatio etc. C. V. 87c. 166d.) Error eorum accurate expositus est in theologorum adnotationibus ad cap. octavum schematis de doctrina catholica (C. L. 529c sqq.): „In doctrina Hermesiana distinguitur imprimis ‚fides cognitionis‘ (ut ipsi appellant), h. e. fides, qua assensus praestatur veritati, et deinde ‚fides cordis‘, h. e. fides, quae per charitatem operatur. Illa prior dicitur etiam fides ‚passiva‘, et ‚consistit in *consensu necessario, qui inducitur per argumenta pro veritatibus religionis christianae, et in *necessaria (coacta) persuasionem de veritate demonstrata*. Fides autem ‚cordis‘ est liberae voluntatis: ‚continetur enim in ea libera et absoluta subiectio sub iis, quae revelata sunt, scilicet omnimoda resignatio in Deum ac res divinas. Est nempe haec fides avulsio ab omnibus rebus terrenis, et ideo eam sequitur libera perfecta [de]liberatio ac voluntas amandi et quaerendi Deum‘. (G. Hermes, Dogmatic. P. III. § 282 sqq.) Assensus igitur fidei non est liberae voluntatis, sed est persuasio necessaria inducta rationibus ‚cogentibus‘, quae necessitas assensus si desit, putant non aliud remanere quam vanam credulitatem, ‚etiamsi forte per accidens verum sit, quod creditur‘. (Idem, Introd. philos. ad theol. p. 259.)*

„Hinc consequitur, ad assensum fidei nullo modo necessariam esse gratiam. Namque, aiunt, ‚fides illa passiva oritur necessario secundum mere naturalem constitutionem humani intellectus et humanae rationis, et ideo ad hanc fidem eliciendam neque potest esse sermo de necessitate gratiae actualis‘. Unde ulterius fides *ne mediate quidem salutaris est*; attamen praeparat hominem ad fidem operantem, quae ‚sola est actus mediate salutaris‘, sicut ‚spes operans et charitas operans sunt immediate salutaris‘. (Idem, Dogmatic. P. III. § 285.) Unde etiam pervertendo sensum definitionum, quibus a Conciliis [et] a PP. declaratur gratia necessaria ad credendum, sicut oportet, aiunt, has definitiones solummodo de necessitate gratiae ad fidem iam vivam, quae per charitatem operatur, intelligi oportere; et hoc ipso significari, ad fidem cognitionis, quae nondum viva sit, gratiam non requiri. Non intelligunt nimirum, illas particulas *sicut oportet, sicut expedit*, a Conciliis additas esse, ut indicetur necessitas gratiae ad credendum *actu supernaturali*.“

(„In opusculo apologetico ‚Meletemata theologica‘, quod patroni Hermesianae doctrinae Summo Pontifici offerre tentarunt, hic error clarissime defenditur. ‚Quid iudicabimus secundum Ecclesiam catholicam de fide mortua et otiosa? Etiam hanc esse donum gratiae illius supernaturalis, id neque diserte expressum inest in Conc. Trid. Sess. VI. can. 28., neque concludendo effici potest; nam isto canone de gratiae necessitate nullus omnino sermo fit, quamvis dicatur, posse in eo, qui per peccatum gratiam amisit, veram fidem remanere licet mortuam et sine caritate. . .

[4.] Porro fide divina et catholica ea omnia credenda sunt, quae in verbo Dei scripto vel tradito continentur, et ab Ecclesia sive solemnio iudicio sive ordinario et universali magisterio tamquam divinitus revelata¹ credenda proponuntur.

Non est fidei dogma, eiusdem gratiae supernaturalis necessitatem pertinere etiam ad fidem mortuam, quae salutem non praestat. Addimus, hanc postremam sententiam ne habere quidem, quo fulciatur; imo videri pugnantem esse cum mente Patrum, qui in illis Conciliis Ecclesiae doctrinam explicuere (Arausic. II. can. 7. 8.; Trid. Sess. VI. can. 3.). Nam si PP. declarant: Homini, ut possit cogitare de rebus ad salutem vitae aeternae pertinentibus, *sicut expedit*, ut possit credere, *sicut oportet*, necessaria est gratia divina supernaturalis; nonne colligi licet a contrario, fuisse tacitam mentem illorum Patrum, posse hominem sine gratiae supernaturalis adiutorio credere, *sicut non oportet*, id est, habere fidem mortuam et otiosam? [Ibi § 33. p. 82 sq.]⁴

„At errorem hunc plane esse haereticum, nemo dubitare potest. Iam Semipelagiani distinguebant inter fidem seu fidei initium et inter opera bona seu vitae sanctitatem; et quod ad initium fidei gratiam supernaturalem necessariam esse negarent, ideo haereseos damnati sunt ab universa Ecclesia, nominatimque definita est necessitas gratiae ad fidem christianam, qua consentitur evangelicae praedicationi, seu ad fidem illam, quam recentiores isti appellant ‚fidem cognitionis‘. Sic e. g. definitur in Conc. Arausic. II. can. 7.: ‚Si quis per naturae vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitae aeternae, cogitare, ut expedit, aut eligere, *sive salutari id est evangelicae praedicationi consentire posse* confirmat, absque illuminatione et inspiratione Spiritus Sancti, *qui dat omnibus suavitatem in consentiendo et credendo veritati*, haeretico fallitur spiritu‘ etc. Pariter Concilium Tridentinum Sess. VI. cap. 8. declarat, ‚fidem esse humanae salutis initium, fundamentum et radicem omnis iustificationis‘. Ubi vero describit ordinem et progressum iustificationis, tanquam primum gradum dispositionis ad iustitiam ponit ipsam fidem dogmatum, eamque docet esse ex gratia ibid. cap. 6.: ‚Disponuntur autem ad ipsam iustitiam, dum *excitati divina gratia et adiuti fidem ex auditu concipientes* libere moventur in Deum, *credentes vera esse, quae divinitus revelata et promissa sunt*.‘ Quae quidem Concilii doctrina directe opponitur sententiae, qua ‚fides cognitionis‘, h. e. fides dogmatum nec ex gratia supernaturali, nec salutaris, nec libera esse dicitur.“

¹ De hac paragrapho a deputatione de fide schemati reformato addita v. supra cap. I. Historia originis etc. p. 16. 22 sq. In schemate Patribus a deputatione proposito sententia erat haec: „quae . . . continentur et ab Ecclesia sive solemnio iudicio sive ordinario magisterio credenda proponuntur“. (Schema etc. C. V. 73 c.) Quaedam emendationes proponebantur, quibus patet, aliquos ordinarium illud magisterium Summum Pontificem intellexisse. (Emendationes etc. C. V. 159 b sqq.) Secundum has emendationes Paderbornensis nomine deputationis de fide proposuit, ut diceretur „ordinario et universali magisterio“, idque, ut ait, propterea, „ne quis putet, nos loqui hoc loco de magisterio infallibili S. Sedis Apostolicae, hoc magisterium opponendo nempe Concilii generalibus. Nam nuper honorem habui, vobis ex hoc loco de-

[5.] Quoniam vero sine fide impossibile est placere Deo, et ad filiorum eius consortium pervenire; ideo nemini unquam sine illa¹ contigit iustificatio, nec ullus, nisi in ea perseveraverit usque in finem, vitam aeternam assequetur. Ut autem officio veram fidem amplectendi, in eaque constanter perseverandi satisfacere possemus, Deus per Filium suum unigenitum Ecclesiam instituit², suaeque institutionis manifestis notis instruxit, ut ea tamquam custos et magistra verbi revelati ab omnibus posset agnosci. Ad solam enim catholicam Ecclesiam ea pertinent omnia, quae ad evidentem fidei christianae credibilitatem tam multa et tam mira divinitus sunt disposita. Quin etiam Ecclesia per se ipsa, ob suam nempe admirabilem propagationem, eximiam sanctitatem et inexhaustam in omnibus bonis foecunditatem, ob catholicam unitatem, invictamque stabilitatem, magnum quoddam et perpetuum est motivum credibilitatis et divinae suae legationis testimonium irrefragabile.

[6.] Quo fit, ut ipsa veluti signum levatum in nationes^{a)}, et ad se invitet, qui nondum crediderunt, et filios suos certiores faciat, firmissimo niti fundamento fidem, quam profitentur³. Cui quidem testi-

a) Is. 11, 12.

clarare, quod nullatenus ea fuit intentio deputationis, hanc quaestionem de infallibilitate Summi Pontificis sive directe sive indirecte tangere; et hoc igitur verbum *universale* idem fere significat, quod illud verbum, quod Sñus Pater in suis Literis Apostolicis adhibuit, nempe magisterium totius Ecclesiae per orbem dispersae“. — Porro eodem Rñno Episcopo proponente additur „tanquam divinitus revelata“, quibus duabus additionibus id spectari dicit, „ne sc. scholarum opiniones, quae per scholas catholicas traduntur, etiamsi certae, inserantur doctrinae fidei“. „Secundo“, inquit, „haec modificatio totum obiectum materiale fidei divinae pressius determinatur atque erroribus temporis obviam itur.“ (Relatio etc. C. V. 176 b sqq.)

¹ Agitur de fide, ut est *virtus*, quae in baptismo etiam infantibus infunditur; quod declarat Paderbornensis, ut pateat, cur ad verba „nemini unquam“ non addendum sit „eorum, qui ad usum rationis pervenerunt“. (Relatio etc. C. V. 178 c.)

² Non excluduntur alii Ecclesiae fines. (Ibid. 179 a. Cf. Emendationes etc. C. V. 160 d.)

³ Ecclesia, ut adnotant theologi ad schema de doctrina catholica (C. V. 533 a. b), „fidelibus etiam citra arduas et scientificas inquisitiones est munimentum firmissimum, ut maneant in eo, quod audierunt ab initio (I. Ioan. 2). Quamvis enim fideles rudiores motiva omnia credibilitatis distincte non noverint nec ipsi ea valeant explicare; noverunt tamen modo ipsis accomodato unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam, et in hac semper eis ob oculos versatur incommutabile, plene sufficiens et certum credibilitatis motivum, seu potius motivorum complexus, ut non iam, quasi ‚cito credant, leves sint corde‘ (Eccles. 19, 4), sed *fundamentis innitantur firmissimis ad plenam credibilitatis certitudinem, parati semper, quantum ad*

monio efficax subsidium accedit ex superna virtute. Etenim benignissimus Dominus et errantes gratia sua excitat atque adiuvat, ut ad agnitionem veritatis venire possint; et eos, quos de tenebris transtulit in admirabile lumen suum, in hoc eodem lumine ut perseverent, gratia sua confirmat, non deserens, nisi deseratur¹. Quocirca minime par est conditio eorum, qui per coeleste fidei donum catholicae veritati adhaeserunt, atque eorum, qui ducti opinionibus humanis, falsam religionem sectantur²; illi enim, qui fidem sub Ecclesiae magisterio susceperunt, nullam unquam habere possunt iustam causam mutandi, aut in dubium fidem eandem revocandi³. Quae cum ita sint, gratias

singulos pro eorum conditione spectat, ad satisfactionem, per Ecclesiam nempe et in Ecclesia, omni poscenti rationem de ea, quae in ipsis est, spe. Sicut namque in veritatibus quibusdam naturalibus disponente providentia Dei naturali totum genus humanum citra demonstrationem scientificam habet plenam certitudinem, quae inquisitione philosophica potest quidem in suis fundamentis amplius et distinctius explicari, sed nullis apparentibus rationibus labefactari: ita divina bonitas et sapientia in ordine providentiae supernaturalis disposuit Ecclesiam catholicam iis insignem characteribus, ut in ea citra scientificas inquisitiones, quibus longe maxima pars hominum idonea non est, etiam rudes habeant facile cognoscibile compendium motorum credibilitatis ad plenam certitudinem, quae poterunt per disciplinas apologeticas distinctiori et ampliori explicatione confirmari; sed non potest rationibus oppositis induci prudens dubium ad illam certitudinem labefactandam. Profecto Deus et Christus eius non doctis tantum hominibus fidem destinavit et suam revelationem certo cognoscibilem reddidit; sed pauperes evangelizantur, et ut Apostolus ait, non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quae stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes.⁴

¹ De his verbis v. supra cap. II. comment. IV. p. 67 sq.

² Duabus rationibus: 1. Quia Ecclesia catholica signis veritatis luget, quibus caret religio falsa; 2. „quum prae lumine gratiae“, ut aiunt theologi in adnotatione ad schema de doctrina catholica (C. V. 533 c. d.), „non par, sed omnino opposita sit ratio veritatis et erroris. Qui enim religione falsa tenentur, per lumen gratiae inducuntur ad examen apparentium rationum sui erroris et rationum veritatis, atque in hoc examine quo diligentius divina illustratione implorata consultaverint, eo magis Deus, qui omnes homines vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire, suam dabit gratiam errantibus, ut, dummodo ipsi cooperentur, ab errore reducantur et convertantur ad veritatem. Ex adverso autem Deus veritatis per suam gratiam fideles in semel agnita fidei veritate confirmat, atque ita in auxilio opportuno credentium fortitudo Dominus est, qui non deserit, nisi deseratur. Sicut ergo sequendo gratiam eique cooperando homines trahuntur a Patre luminum ad fidem, ita gratiam negligendo eique resistendo a fide deficiunt, ut ait Apostolus: Bonam conscientiam . . . quidam repellentes circa fidem naufragaverunt.“

³ De quaestione, num definiatur hoc loco, eos, qui fidem sub Ecclesiae

agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, tantam ne negligamus salutem, sed aspicientes in auctorem fidei et consummatorem Iesum, teneamus spei nostrae confessionem indeclinabilem.

CAPUT IV.

De fide et ratione¹.

[1.] Hoc quoque perpetuus Ecclesiae catholicae consensus tenuit et tenet, duplicem esse ordinem cognitionis, non solum principio, sed obiecto etiam distinctum: principio quidem, quia in altero naturali ratione, in altero fide divina cognoscimus²; obiecto autem, quia praeter ea, ad quae naturalis ratio pertingere potest, credenda nobis proponuntur mysteria in Deo abscondita, quae, nisi revelata divinitus, innotescere non possunt³. Quocirca Apostolus, qui a gentibus Deum per ea, quae facta sunt, cognitum esse testatur, disserens tamen de gratia et veritate, quae per Iesum Christum facta est^a), pronuntiat: Loquimur Dei sapientiam in mysterio, quae abscondita est, quam praedestinavit Deus ante saecula in gloriam nostram, quam nemo principum huius saeculi cognovit: — nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum: Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei b). Et ipse

a) Ioan. 1, 17. b) I. Cor. 2, 7—9.

magisterio susceperint, sine peccato formali eandem fidem mutare vel in dubium vocare non posse, v. supra cap. II. comment. IV. p. 61 sqq. Ibidem v. Hermesii aliorumque doctrinam, quae doctrinae hoc loco definitae opponitur.

¹ Prima et altera capituli paragraphus desumpta est ex capite quinto schematis de doctrina catholica (C. V. 509 c. d), tertia ex eiusdem capite decimo (C. V. 512 c sqq.), quarta primo addita in schemate Patribus proposito (C. V. 75 b. c), eique inserta in Congregatione generali sententia „Non enim . . . perducere“. (C. V. 205 c.) Ultima paragraphus est ex capite undecimo schematis de doctrina catholica (C. V. 513 b sqq.), eique adiecta ultima sententia ex Vincentio Lirinensi in 8. sess. deputationis de fide. (C. V. 1656 b.)

² „Quum in prima paragrapho capituli quarti duplex cognoscendi ordo etiam ex eo distinguitur, quod in ‚altero per rationem naturalem‘, in altero per ‚fidem divinam‘ cognoscatur, non asseritur, a fide rationem sic excludi, ut credendi actus non sit actus ipsius intellectus. Sed id asseritur, in altero ordine intervenire tantum principia homini seu rationi propria, in altero etiam principium infusum, quo intellectus ad exercendum fidei actum elevatur seu idoneus redditur.“ (Ratio etc. C. V. 80 c.)

³ In schemate, quod primo reformatum Patribus deputationis proponebatur, erat: „quae, nisi revelata divinitus, nec homini nec angelo innotescere possunt“. (C. V. 1630 c.) Licet id mutatum (C. V. 1656 c) nec iam expresse definitum sit, res tamen ipsa patet et locis scripturae citatis et Litteris Apostolicis, quas in nota ad canonem primum attulimus, facile probatur.